
SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

- Z OBSAHU: Nina BEŇOVÁ: Teoretické koncepty chudoby v slovenskom prostredí
Roman DŽAMBAZOVIČ: Rozsah a profil chudoby na Slovensku od 90. rokov 20. storočia po súčasnosť
Anton MICHÁLEK: Regióny a lokálne centrá chudoby na Slovensku
Gabriela KILIÁNOVÁ: Sociálne ohrození ľudia a lokálne spoločenstvo
Mojea RAMŠAK: Zdanlivo neviditeľní a predsa skutoční
Elena ZAHRADNÍKOVÁ: Skinheads – „dediči“ nacizmu

Na obálke:

Prvá strana: *Pieter Bruegel st. (1525-1569): Mrzáci (Louvre, Paríž), z: José Pijoan: Dejiny umenia 6, Bratislava 1984, s. 280.*

Zadná strana: *Milan Leščák: Súčasný stav humoristického rozprávania na Spiši (Kandidátska dizertačná práca), Bratislava 1971, Výber a príklady z materiálu..., príbeh M-83, s. 71-72.*

Preklady: T. Bužeková

Dear reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia.

This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,
P.O. Box 57, Nám. slobody 6
810 05 Bratislava
SLOVAKIA

Electronic version accessible via Internet

URL <http://www.sappress.sk> <http://www.etnologia.sk>

HLAVNÁ REDAKTORKA

Gabriela Kiliánová

VÝKONNÉ REDAKTORKY

Hana Hlôšková

Tatiana Podolinská

EDIČNÁ RADA

Ľubica Droppová, Gyivicsán Anna (MR), Martin Kanovský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Milan Leščák, Martin Mešša, Magdaléna Paríková, Ján Podolák, Peter Salner, Zdeněk Uherek (ČR), Miroslav Válka (ČR)

Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach: MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings.

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

ŠTÚDIE

- B e ň o v á, Nina: Teoretické koncepty chudoby v slovenskom prostredí.....** 145
- D ž a m b a z o v i č, Roman: Rozsah a profil chudoby na Slovensku od 90. rokov 20. storočia po súčasnosť..... 162
- M i c h á l e k, Anton: Regióny a lokálne centrá chudoby na Slovensku..... 182

MATERIÁLY

- K i l i á n o v á, Gabriela: Sociálne ohrození ľudia a lokálne spoločenstvo.....** 197
- R a m š a k, Mojca: Zdanlivo neviditeľní a predsa skutoční..... 206
- Z a h r a d n í k o v á, Elena: Skinheads – „dediči“ nacizmu..... 213

ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

- PhDr. Helena Johnová, CSc. (Magdaléna R y c h l í k o v á)..... 225
- Herderova cena etnologicke Gabriele Kiliánovej (Katarína P o p e l k o v á)..... 226
- Profesor PhDr. Ján Podolák, DrSc. 80-ročný (Magda P a r í k o v á)..... 228
- Životné jubileum Jura Langera (Juraj P o d o b a)..... 232
- K šesťdesiatinám Milana Chlebanu (Katarína H o l b o v á)..... 235
- K päťdesiatinám Józsefa Liszku (Ján B o t í k)..... 238
- Med naravo in kulturo (Medzi prírodou a kultúrou) (Marta B o t í k o v á)..... 241
21. strážnické sympóziu (Mária Ž ú r e k o v á)..... 243
- Vidiecky parlament (Ľubica F a l ť a n o v á).... 245
- Slovenský mýtus (Zora V a n o v i č o v á).... 250

RECENZIE – ANOTÁCIE

- A. Gestrich – J. U. Krause – M. Mitterauer: Geschichte der Familie (Ľubica H e r z á n o v á)..... 253
- D. Klímová: To všechno jsem já (Zora V a n o v i č o v á)..... 257

- Encyclopedia of Rusyn History and Culture (Natalya L a z a r)..... 258
- P. Lozoviuk: Evropská etnologie ve středoevropské perspektivě (Zuzana M i c h e l č í k o v á)..... 260
- A. L. Čechová – A. Halíková: Krajky, výšivky, stuhý, prýmky (Juraj Z a j o n c)..... 264
- B. Soukupová: Velké a malé českožidovské příběhy z doby intenzivní naděje (Peter S a l n e r)..... 266
- L. Mlynka a kol.: Regiún vodného diela Žilina (Rastislava S t o l i č n á)..... 267
- M. Habinc: Ne le rožmarin za spomin (Miroslava B o b á k o v á)..... 269
- H. Urbancová: Vianoce a hudba (Jana K r o p u c h o v á)..... 270
- Oľga Kovačičová-Húsková: Brezovský stavitel' organov Martin Šaško... (Zora V a n o v i č o v á)..... 272
- Zo starej Bratislavy: J. Hanák: Obsadenie Bratislavy 1918-1920; Slováci v Prešporku 1825-1918 (Igor T h u r z o)..... 272
- Z. Jírový: Osvětou k svobodě (Jan K r i s t).... 274

CONTENTS

STUDIES

B e ň o v á, Nina: Theoretical concepts of poverty in Slovak milieu.....	145
D ž a m b a z o v i č, Roman: Extent and profile of poverty in Slovakia since 1990s.....	162
M i c h á l e k, Anton: Regions and Local centres of Poverty in Slovakia.....	182

MATERIALS

K i l i á n o v á, Gabriela: Local community and people in social danger.....	197
R a m š a k, Mojca: Invisible but real: overlooked beggary in Carynthian countryside before WWII.....	206
Z á h r a d n í k o v á, Elena: Skinheads – „Inheritors“ of Nacism.....	213

NEWS-HORIZONS-GLOSSARY

An obituary for Helena Johnová (Magdaléna R y c h l í k o v á).....	225
Herder Prize for Gabriela Kiliánová (Katarína P o p e l k o v á).....	226
Jubilee of Prof. PhDr. Ján Podolák, DrSc. (Magda P a r í k o v á).....	228
Jubilee of Juraj Langer (Juraj P o d o b a).....	232
Jubilee of Milan Chlebana (Katarína H o l b o v á).....	235
Jubilee of József Liszka (Ján B o t í k).....	238
Between the nature and culture (Marta B o t í k o v á).....	241
21 th Symposium in Strážnica (Mária Ž ú r e k o v á).....	243
Rural parliament (Lubica F a l ť a n o v á)...	245
Slovak myth (Zora V a n o v i č o v á).....	250

BOOKREVIEWS–ANNOTATIONS

SOCIÁLNE OHROZENÍ ĽUDIA A LOKÁLNE SPOLOČENSTVO

K otázke transformačných zmien po roku 1989

GABRIELA KILIÁNOVÁ

Príspevok je empirickou sondou do riešenia otázky, aké alternatívne možnosti pomoci, okrem inštitucionálnej (štátnej) sociálnej starostlivosti, môžu hľadať alebo využívať sociálne ohrození ľudia v konkrétnom prostredí.¹ Sústreďujem sa na situáciu, ktorá nastala po roku 1989, keď politická tranzícia vyvolala celý rad transformačných ekonomických, sociálnych i kultúrnych procesov s konkrétnymi dopadmi na život ľudí. Na základe terénneho výskumu v jednej lokalite som hľadala odpoveď na nasledujúce výskumné otázky:

1. Kto sú sociálne ohrození ľudia v skúmanej lokálnej komunite? Na aké rôzne skupiny ich môžeme členiť? Aké sú dôvody ich zlého sociálneho postavenia?

2. U koho môžu sociálne ohrození ľudia hľadať ekonomickú, sociálnu a emocionálnu pomoc, o aké lokálne inštitúcie a neinštitucionálne zväzky - najmä susedstvo, priateľstvo - sa môžu opierať?

3. Ako reagujú obyvatelia lokality na požadovanú pomoc?

4. Ako reagujú sociálne ohrození ľudia na svoju zmenenú sociálnu situáciu?

5. Môžeme sledovať kontinuitu zhoršeného sociálneho postavenia pred rokom 1989 a po roku 1989 u niektorých jednotlivcov, u niektorých rodín alebo u skupín?

V príspevku sa sústreďím najmä na úlohu susedských a priateľských vzťahov, ako aj na úlohu inštitúcií na lokálnej úrovni (obecná samospráva, cirkev, školy) v neformálnej sociálnej výpomoci. Vzájomnú pomoc v rámci rodiny a príbuzenských zväzkov budem spomínať len okrajovo, považujem to za samostatný výskumný problém.

Prezentovaný príspevok je čiastkovým výsledkom výskumu v lokalite Závod. Od roku 1988 vykonávam v Závode návratné terénne výskumy na rôzne témy. V roku 1989, ešte pred zásadnými spoločenskými zmenami, som sa venovala výskumu žobrákov a starostlivosti o sociálne odkázaných pred rokom 1948 a počas obdobia socializmu. V obci som v nadväznosti na predchádzajúce výskumy vykonala v júli 2003 a v marci 2004 týždenný výskum, špeciálne zameraný na horeuvedené otázky.² Na základe návratných výskumov mám preto určitú možnosť sledovať kontinuitu alebo diskontinuitu v riešení sociálnej otázky na lokálnej úrovni za dlhšie časové obdobie.

Skúmaná obec sa nachádza na západnom Slovensku, v regióne Záhorie, neďaleko hraníc Slovenska s Českom a Rakúskom. Záhorie v druhej polovici 19. storočia zachytili prvé vlny modernizačných procesov, akými boli migrácia za prácou do priemyslu, vplyvy

urbánnych centier (Viedeň, od konca 19. storočia aj Bratislava), alebo modernizácia poľnohospodárskej výroby (HRABOVEC 1978/1979, KILIÁNOVA 1994: 48-50). Ide teda v rámci Slovenska ako v minulosti, tak aj v súčasnosti o relatívne prosperujúci región.

Obec Závod nepatrila k veľkým centrálnym alebo dynamicky sa rozvíjajúcim sídlam. K premene pôvodne poľnohospodárskej lokality na vidiecku lokalitu neďaleko silného urbánneho centra Bratislavy prišlo predovšetkým dôsledkom druhej vlny modernizácie v období socializmu. Mám na mysli procesy industrializácie, urbanizácie a kolektivizácie poľnohospodárstva, ktoré na Slovensku aj v tejto obci nastali približne od začiatku 50. rokov 20. storočia.

V súčasnosti žije v obci cca 2 600 obyvateľov. V druhej polovici 20. storočia prešla zamestnanecká štruktúra obce zásadnými zmenami. Nastal masívny presun ekonomicky činného obyvateľstva z poľnohospodárstva do priemyslu. V roku 1957, na druhý pokus a pod politickým tlakom, vytvorilo sa v obci jednotné roľnícke družstvo, v ktorom zostala pracovať asi 1/4 ekonomicky činného obyvateľstva, 3/4 sa zamestnala v priemysle a službách v okolitých mestách (okresné mesto Malacky, hlavné mesto Bratislava) alebo aj vo vzdialenejších regiónoch (Čechy), len minimálne priamo v obci. Pred rokom 1989 zamestnanosť obyvateľstva bola temer 100%. Napr. v roku 1989 v obci pracovalo v JRD 13,3%, v miestnych službách 3,3%, v miestnom priemysle 2%, v školstve a zdravotníctve 3%, miestnej samospráve, 0,7% ekonomicky činného obyvateľstva. V obci sa teda zamestnalo 22,3% a 77,7% ekonomicky činného obyvateľstva pracovalo najmä v priemysle, ale aj v službách, v školstve mimo svojho bydliska (Kronika obce Závod: 143).

V súčasnosti po bankrote roľníckeho družstva v poľnohospodárstve pracuje najmenšia skupina obyvateľstva v produktívnom veku - 2,5%, najviac obyvateľov je zamestnaných v priemyselných podnikoch a v službách na okolí a v hlavnom meste - 64,3%, mierne stúpol počet zamestnancov v miestnych službách a miestnych firmách - 13,2, v školstve, zdravotníctve a miestnej samospráve - 4,6%. Nezamestnanosť v obci v roku 2003 bola na úrovni 6%, pričom celoslovenský priemer bol cca 18% (interview so starostom obce 2003). V čase výskumu vo februári 2004 bola nezamestnanosť na úrovni 3,7%. Štatistické číslo však len v malej miere odzrkadľuje skutočnú zmenu v počte nezamestnaných. Nový údaj vyplýva zo zmeny evidencie nezamestnaných a zmeny zákona o poberateľoch sociálnych dávok s účinnosťou od 1. januára 2004. Ide teda vlastne často iba o štatistický, nie reálny pokles nezamestnanosti na Slovensku.

K charakteristike lokality je potrebné dodať, že obyvateľstvo je takmer výlučne rímskokatolíckeho vyznania. Katolícka cirkev hrala po celé 20. storočie, aj v období socializmu významnú úlohu v lokalite (VRABLEC 2000: 31-35). Ako ukážem ďalej, cirkev mala v minulosti dôležitú úlohu aj v riešení otázky starostlivosti o chudobných (KILIÁNOVÁ 1990).

V rámci celoslovenského priemeru obec patrí k lokalitám, kde nie je ani vysoká nezamestnanosť, ani konfliktná sociálna situácia medzi obyvateľmi. Skúmam teda pomerne prosperujúcu obec, skôr s nižším percentom počtu nezamestnaných. Napriek tomu viacerí obyvatelia veľmi citlivo reagovali na súčasnú situáciu, považujú ju za zhoršenú, nedobrá a neistú. Z lokálneho pohľadu a v porovnaní s rokom 1989 to nakoniec zodpovedá skutočnosti.

1. Sociálne ohrozenie ľudia v lokalite Závod

V Závode bolo vo februári 2004 evidovaných 97 nezamestnaných obyvateľov, z toho išlo o 32 osôb dlhodobo nezamestnaných. Ešte v decembri 2003 vykazoval evidovaný počet dlhodobo nezamestnaných, a tým poberateľov sociálnych dávok (nie nezamestnaneckej

podpory) takmer dvojnásobnú výšku - 59 ľudí. Od januára 2004 sa zmenili kritériá na posudzovanie poberateľov sociálnych dávok. Sociálne dávky sa vypočítavali podľa celkového príjmu na jednu domácnosť, a nie na jednotlivých jej členov. Nová legislatíva teda štatisticky výrazne znížila počet nezamestnaných, najmä dlhodobo nezamestnaných v obci, avšak k reálnej zmene prakticky neprišlo.

Z hľadiska výskumnej témy ma zaujímali predovšetkým dlhodobo nezamestnaní obyvatelia obce. Išlo na jednej strane o mladých slobodných ľudí do 35 rokov, ďalej rodičov v mladšom alebo strednom veku s dvoma lebo viacerými deťmi. Podľa mojich doterajších zistení, medzi dlhodobo nezamestnanými sa nachádza viac žien ako mužov z rodičovského páru. V prípade mužov a žien v strednom alebo vyššom veku sa rozdiely v proporciách medzi mužmi a ženami vyrovnávajú. Vo všeobecnosti prevládajú medzi nezamestnanými obyvatelia s nižším vzdelaním (základné alebo neukončené základné vzdelanie, nižšie odborné vzdelanie bez maturity).³ Zo skupiny všetkých dlhodobo nezamestnaných asi 80% tvoria Rómovia. Pojem "Róm" v tomto príspevku používam ako pomocný termín. Majoritné obyvateľstvo označuje asi 250 spoluobčanov v Závode termínom "Cigán", resp. „Cigánka" a takto označovaní obyvatelia sami o sebe tiež hovoria, že sú "Cigáni". Avšak ani jeden obyvateľ v obci sa pri sčítaní ľudu neprihlásil k rómskej národnosti. Termín Róm, Rómovia používam na označenie skupiny obyvateľov, ktorá sa na lokálnej úrovni nazýva "Cigáni".

Samozrejme, nie sú to len evidovaní nezamestnaní obyvatelia, ktorí tvoria sociálne ohrozených ľudí v obci. K sociálne ohrozeným skupinám v obci patria rovnako dôchodcovia. V Závode prichádzajú do úvahy najmä samostatne bývajúcí muži a ženy (vdovci, vdovy alebo neženatí/nevydaté). V súčasnosti poberatelia nízkeho dôchodku, ak bývajú v samostatnej domácnosti, dostávajú príspevok na bývanie.⁴ Podľa informácií pracovníčky obecného úradu v obci žije cca 600 dôchodcov, z toho asi 1/8 poberá taký malý dôchodok, že majú nárok na príspevok na bývanie. Ide o dôchodky pod 6 000 Sk. Príspevok na bývanie sa pohybuje vo výške okolo 200 Sk.

Poslednú skupinu sociálne odkázaných obyvateľov tvoria sociálne neprispôsobiví jednotlivci, ktorí nie sú už ani poberateľmi sociálnych dávok, a teda nemajú zaručený nijaký pravidelný príjem. Keďže opakovane nespĺnili potrebné úradné postupy, celkom vypadli z evidencie Úradu sociálnych vecí, práce a rodiny na okresnom úrade v Malackách a zostali bez príjmu. V obci žijú traja takíto jednotlivci, všetko muži vo veku medzi 40 a 60 rokov. Obyvatelia ich niekedy označujú novodobým termínom "bezdomovci".

Prevažná väčšina sociálne ohrozených ľudí v Závode sa v obci narodila alebo tak dlho v obci žila, že ich ostatní obyvatelia považujú za rodákov. Iba v prípade 3-4 rodín ide o prisťahovalcov, ktorí si po roku 1989 v Závode kúpili lacné, staršie domy horšieho štandardu. Poslednú skupinu vo vzorke sociálne odkázaných ľudí tvorí niekoľko rodákov z obce, čo celý produktívny vek bývali a pracovali v inej obci a na dôchodok sa vrátili naspäť.

Z toho vyplýva, že väčšina obyvateľov obce sa navzájom dobre pozná. Ľudia spravidla vedia dôvody, prečo niektorí z nich žijú v hmotnej núdzi, prečo niektorí z nich potrebujú v istom období alebo trvalo pomoc. Zaujímala ma preto otázka, či vzájomná informovanosť o sociálnej situácii napomáha alebo nenapomáha pri poskytovaní pomoci.

2. Sociálna pomoc na lokálnej úrovni

Obec Závod mala v prvej polovici 20. storočia pomerne dobre zorganizovanú starostlivosť o chudobných obyvateľov. Richtár v spolupráci s miestnym farárom vybral z radov najchudobnejších obyvateľov niekoľko mužov a žien, tzv. *kostelných žebrákov*, ktorí mali určené rôzne práce v obci: upratovali kostol, vypomáhali pri cirkevných obradoch, zvonili,

odpratávali sneh okolo kostola apod. Za vykonávanie svojich povinností dostávali od obyvateľov odmenu v naturáliách (jedlo, základné potraviny), prípadne nevelký obnos peňazí. Po odmenu si chodili od domu do domu v stanovené dni počas roka. Okrem toho dostali jednorazovú odmenu od konkrétnych rodín, ak vykonali pre nich priamo niektoré povinnosti. Napríklad k povinnostiam kostolných žobrákov patrilo bdieť po tri noci pri mŕtvom, vypomáhať pri pohreboch, modliť sa za mŕtvych. Obyvatelia obce si *kostelných žobrákov* najímali podľa potreby aj na domáce pomocné práce, ako napríklad rúbanie dreva a iné, za čo dostávali peňažnú alebo naturálnu odmenu podľa dohody. *Kostelní žebráci* v Závode mali vlastne postavenie špeciálnych obecných sluhov. Tento systém obecnej starostlivosti o chudobných počas obdobia socializmu v druhej polovici 20. storočia zanikol. V období približne od 50. rokov 20. storočia do roku 1989 fungoval model štátnej sociálnej starostlivosti.

Po roku 1989 sa sociálne odkázaní ľudia centrálnie evidujú na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v okresnom meste Malacky. Starosta a sociálne oddelenie obecného úradu len pomáhajú v distribuovaní sociálnych dávok a dozerajú na plnenie povinností poberateľov sociálnej pomoci. Avšak na druhej strane starosta a obecný úrad sa môžu stať prvou inštitúciou, na ktorú sa obyvatelia obracajú o pomoc. V tomto smere starosta uplatňuje svoj vplyv, sociálny kapitál a svoje sociálne siete napríklad na to, aby pomohol hľadať obyvateľom zamestnanie, riešil krízové situácie a pod.

Takýmto prípadom sa stala starostlivosť o rodinu V.⁵ V roku 1999, tesne pred Vianocami otec V. priviedol na obecný úrad svoje tri deti - trinásťročného syna a päťročnú dvojčičku. Otec žiadal, aby starosta prevzal deti a umiestnil ich do detského domova, pretože stratil zamestnanie a nemôže sa o rodinu postarať. Starosta mu ešte v ten deň zabezpečil náhradnú prácu, V. nastúpil ako drevorubač u miestneho súkromného podnikateľa. V prípade rodiny V. obecný úrad tiež úzko spolupracoval s miestnou základnou a materskou školou. Riaditeľka základnej školy upozornila na to, že starší syn je nadaný žiak. V spomínanom čase navštevoval posledný ročník povinnej školskej dochádzky. Hoci na jar roku 2000 nezložil prijímacie pohovory na strednú školu na požadovanej úrovni, riaditeľka základnej školy v Závode sa za neho zaručila a dosiahla, že ho prijali na gymnázium do Malaciek. Riaditeľka materskej školy zasa prostredníctvom obecného úradu ponúkla rodine V. možnosť, aby päťročnú dvojčičku dali zadarmo na predškolské vyučovanie. Rodina navrhovanú pomoc však neprijala. Celý prípad komplikoval alkoholizmus oboch rodičov. V roku 2003 sa rodina z obce odsťahovala. Uvádzaný príklad však ukázal možnosť a v tomto prípade i schopnosť lokálnych inštitúcií a ich predstaviteľov poskytnúť pomoc. Vďaka vzájomnej spolupráci, využívaní sociálneho kapitálu a svojich sietí (starosta našiel zamestnanie, riaditeľka presadila prijatie nadaného žiaka na strednú školu) dokázali lokálne inštitúcie okamžite reagovať a na čas suplovali vyššie štruktúry štátnej sociálnej starostlivosti.

Miestna základná škola a materská škola predstavujú tiež inštitúcie, ktoré sa musia vyrovnávať s finančnými a inými, napríklad psychickými problémami detí zo sociálne ohrozených rodín.

Aké možnosti pomoci majú školy?

Riaditeľka ZŠ môže odpustiť mesačný poplatok 30 Sk, ktorý rodičia platia za Klub detí (popoludňajšia starostlivosť o deti). Vo februári 2004 navštevovalo v Závode základnú školu cca 300 žiakov, z toho 7 neplatilo poplatok. Mesačné poplatky za Klub detí sú však jediné platby, ktoré riaditeľka vo svojej kompetencii môže odpustiť. Rodičia musia platiť príspevok do fondu Rodičovského združenia, čo je minimálne 100 Sk na rok. Z tohto fondu sa hradia všetky športové a kultúrne súťaže pre deti, vianočné darčeky, prispieva sa na

školské výlety a pod. Keďže učitelia si uvedomujú rozdielne sociálne podmienky žiakov, usilujú sa zmierniť ich dopad. Jednou z možných ciest, ktorú učitelia využívajú, je získavanie sponzorských darov pre fond Rodičovského združenia. Učitelia v spolupráci s riaditeľkou si kladú za cieľ fond zvýšiť do takej miery, aby mohli finančne pokryť mimoškolské aktivity pre všetky deti bez rozdielu. Napr. aby úspešný bežec nevypadol z atletickej súťaže len preto, že mu rodičia nemôžu zaplatiť cestovný lístok na celoslovenské preteky do Bratislavy. V tomto smere učitelia motivovali aj samotné deti. Iniciovali založenie žiackych triednych fondov. Triedne kolektívy zbierajú staré železo alebo papier, polovicu zo získaných prostriedkov dostanú žiaci a môžu s nimi disponovať podľa vlastného uváženia. Napríklad v školskom roku 2002/2003 niektoré triedy takto získali až 1 500 Sk. V základnej škole už od roku 2000 funguje Detský parlament, ktorý má na programe aj sociálnu otázku. V škole sa tiež nachádza pobočka celoslovenskej detskej organizácie Fenix, ktorá podporuje mimoškolské aktivity. Deti za pomoci učiteľov píšú projekty a získavajú financie na nákup materiálov pre rôzne záujmové krúžky.

Okrem spomínaných aktivít riaditeľka a učitelia z vlastnej iniciatívy diskrétno vypomáhajú niektorým žiakom, resp. ich rodičom darmi v podobe školských pomôcok a kníh. Používajú na to príležitosti ako vianočné balíčky alebo odmeny na konci roka. V škole sa tiež zhromažďuje second hand šatstvo, z ktorého si rodičia môžu prísť nenápadne vybrať.

Povinné poplatky na jedno dieťa v materskej škole sú vyššie ako v základnej škole, spravidla 500 Sk. Riaditeľka materskej školy preto tiež hľadá zdroje, aby navýšila fond Rodičovského združenia, a tak pomohla chudobnejším rodinám. Ako úspešná akcia sa ukázalo napr. spievanie vianočných kolied. Učiteľky miestnej materskej školy nacvičili s niekoľkými deťmi lokálne, často už zabudnuté vianočné koledy a ponúkli predstavenie dvom firmám v obci. Predstavenia mali veľmi dobrý ohlas. Akcia priniesla do fondu v roku 2003 15 000 Sk a množstvo materiálnych darov do vianočných balíčkov pre deti. Materská škola však eviduje spravidla pomerne málo detí zo sociálne ohrozených rodín. Tieto deti vôbec nechodia do MŠ alebo len sporadicky. Predškolská výchova v poslednom ročníku MŠ sa síce odporúča, no nie je povinná zo zákona. Napr. niektoré rómske deti, ktoré by i vzhľadom na rozdielny jazyk potrebovali predškolskú výchovu, nechodia na ňu. V roku 2004 bolo v Závode podľa odhadu riaditeľky materskej školy cca 15 rómskych detí vo veku 3-6 rokov, z nich len jedno dieťa navštevovalo pravidelne predškolskú výučbu.

Oproti minulosti je rozdielna úloha rímskokatolíckej cirkvi v charitatívnej činnosti. Inštitucionálna pomoc cirkvi vlastne neexistuje. Miestny farár vypomáha niektorým rodinám a jednotlivcom najmä vecnými darmi: distribuuje medzi nimi jedlo, stravné poukážky alebo konkrétne predmety do domácnosti. Charitatívne zbierky rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku, ktoré sa vyhlasujú v miestnom kostole, nie sú určené pre obyvateľov obce, ale táto pomoc smeruje spravidla na rôzne misie v Ázii a Afrike. Do budúcnosti farár plánuje vybudovať pastoračný dom, v ktorom by najmä mladí ľudia mohli tráviť voľný čas, zúčastňovať sa kurzov vzdelávania a. i.

Rímskokatolícky farár sústreďuje svoju pomoc predovšetkým na farníkov, na pravidelných účastníkov bohoslužieb. Pravidelní návštevníci bohoslužieb pritom tvoria podľa odhadu kňaza skupinu cca 500 ľudí z celkového počtu 2 600 obyvateľov. Z pôsobnosti alebo pomoci cirkvi tým vypadáva sociálne najviac ohrozená rómska populácia, keďže kostol pravidelnejšie navštevujú len dve rómske rodiny.

Pomoc miestnych obyvateľov susedom a známym v hmotnej núdzi sa deje po niekoľkých linkách. Mohli by sme ich v zásade rozdeliť na poskytovanie práce, pôžičiek a darov.

Nezamestnaní muži z obce sa najímajú na pomocné práce v záhradách, v domácnostiach, pri stavbách a pod. Niektoré ženy vypomáhajú pri opatrovaní starých alebo chorých ľudí, tiež pri domácich prácach. V obci sa stalo bežnou praktikou, že pomocné práce takto najímaných mužov i žien sa platia nie peniazmi, ale radšej poľnohospodárskymi produktmi, vyradenými predmetmi z domácnosti (nábytok, staršie spotrebiče), šatstvom a iné. Podobne obyvatelia postupujú v prípade "sociálne neprispôsobivých" jednotlivcov. Napríklad miestny "bezdomovec" S., ktorý nemá nijaký príjem a žije v opustenom dome pri železničnej stanici, vypomáha za stravu v miestnom hostinci.

Dôležitú súčasť vzájomnej pomoci predstavujú nevysoké, ale časté pôžičky peňazí. Hoci sa v lokálnom diskurze veľa rozpráva najmä o pôžičkách Nerómov pre Rómov, funguje pochopiteľne aj požičiavanie peňazí medzi Nerómami navzájom. Táto výpomoc sa však deje oveľa diskretnejšie a s väčším utajovaním.

Ľudia si požičiavajú týždenne menšie obnosy peňazí 100 - 150 Sk alebo mesačne približne 800 Sk. Požiadat' o pôžičku môžu v zásade len známi známych, napríklad susedia navzájom, bývalí kolegovia apod. Tiež sa spravidla dodržiava princíp pohlavnej rovnosti - žena žiada o pomoc ženu, muž muža. Najmä vo vzájomných stykoch medzi Rómami a Nerómami ženy chodia pýtať pomoc od žien a muži od mužov.

Napríklad A., vdova, býva spolu so svojím neženatým bratom v rodinnom dome na tej istej ulici ako jej bývalá spolupracovníčka a známa V., tiež vdova, ktorá sama seba označuje za "Cigánku". Obe ženy A. aj V. udržujú vzájomné vzťahy, V. chodíva do domácnosti ku A., kde sa schádzava viaceru žien - susediek v dôchodkovom veku na besedy, na modlenie. A. vypomáha V. pomerne často s malými pôžičkami. Podľa jej názoru, ktorý vyjadrila v interview, deti V. nemôžu získať zamestnanie, pretože sú "Cigáni".

Avšak nie vždy je vzájomný vzťah medzi požičiavateľom a dlžníkom bez problémov. Podľa pozorovaní počas výskumu finančná závislosť viedla v niektorých prípadoch k vytváraniu paternalistického vzťahu medzi požičiavateľom a dlžníkom. Požičiavateľ sa vyjadroval k tomu, ako má alebo nemá dlžník hospodáriť s peniazmi, ako sa má správať, vychovávať deti atď., čo mohlo viesť k napätiam. Avšak najčastejšie napätia a konflikty medzi oboma stranami vyvolávalo najmä nepresné a neskoré vrátenie dlžoby.

R. je vdova a dôchodkyňa. R. zvykla vypomáhať "Cigánke" N. nevysokými pôžičkami, pretože poznala N. od mladosti, vyrastali spolu v jednej štvrti. N. jej vždy pôžičky vracala pri najbližšej novej príležitosti a v presnej výške. Neskôr Z., ktorá je nevestou N., tiež požiadala R. o pôžičku. R. jej vyhovel, ale zároveň sa začala vyjadrovať k spôsobu, ako Z. narába s peniazmi, čo kupuje a čo nie. Obe ženy sa dostali do sporu. Z. si neželala, aby R. komentovala napríklad to, aký druh spotrebného tovaru alebo potravín kupuje a prečo. Na druhej strane Z. nevrátila R. načas a podľa dohovoru pôžičku, neskôr priniesla časť hotovosti a diskutovala o pôvodnej výške pôžičky. R. prerušila styky so Z. a neskôr aj s N.

K častým spôsobom pomoci patrí darovanie jedla, šatstva a vyradených domácich predmetov. Obyvatelia sa zdráhajú darovať peniaze s odôvodnením, že ich chudobní prepijú alebo neúčelne minú. Tu darcovia hľadajú niekedy spôsoby, ako odovzdať dar tak, aby zostali v anonymite, alebo aby neprišlo k trápnej situácii, že obdarovaný dar neprijme. Jednou z možností je prehodiť dar - balíček cez bránu do dvora, druhý spôsob, ktorý sa často využíva, je odovzdanie daru cez tretiu osobu alebo cez inštitúciu - napríklad cez miestnu základnú školu.

Sociálne ohrození ľudia v Závode do istej miery sami vyvíjajú aktivitu na zlepšenie svojho postavenia. Obec napríklad profituje z blízkosti susedného Rakúska. Niektoré ženy pracujú načierno v rakúskych domácnostiach. Okrem vyššej mzdy donášajú si odtiaľ

vyradené šatstvo, často dobrej kvality. Veci, ktoré samy nemôžu spotrebovať, darujú ďalej, najmä chudobnejším dôchodkyniam. Je to vyhľadávaný a cenený dar.

Záver

Ekonomická a sociálna transformácia na Slovensku priniesla pokles životnej úrovne niektorých skupín obyvateľstva a vytvorila skupinu sociálne ohrozených ľudí. Na druhej strane treba zdôrazniť, že nie všetky problémy v sociálnej sfére začali po roku 1989. Aj v období socializmu existovali chudobní jednotlivci a chudobné rodiny. Z. Kusá a iní autori upozornili vo svojich prácach na to, že v druhej polovici 20. storočia sa chudoba na Slovensku naďalej sústreďovala najmä na vidieku a medzi poľnohospodárskym obyvateľstvom. Hoci chudoba nebola v Československu na konci socializmu veľmi rozšírená, predsa ešte v roku 1986 žilo pod hranicou sociálneho minima 7,7 % domácností a pod hranicou životného minima v roku 1985 1 až 2 %. V rámci celého Československa Slovensko tvorilo územie s jednou tretinou obyvateľstva, avšak na tomto území žilo 54% zo všetkých chudobných domácností (KUSÁ 2003: 31; HIRŠL 1992). Výskumy sociológov a etnológov tiež poukázali na jav “skrytej chudoby”, a to rovnako pred aj po roku 1989 (DANGLOVÁ 1997).

Skúmaná obec mala pred rokom 1989 100% zamestnanosť, podľa doterajšieho výskumu neboli tu bezdomovci alebo sociálne odkázaní ľudia. Reálne sociálne a ekonomické rozdiely pochopiteľne existovali i pred rokom 1989, no neboli oficiálne deklarované, naopak, vo vedomí ľudí sa vytváral a udržiaval obraz egalizovanej spoločnosti.

V súčasnosti odhadom cca 300 obyvateľov z 2 600 sa nachádza v hmotnej núdzi, ide teda asi o 11,5%. Okrem troch miestnych “bezdomovcov” sociálne ohrození ľudia v Závode nechodia v roztrhaných šatách, nie sú špinaví alebo neupravení, majú kde bývať a netrpia hladom. No pociťujú nespokojnosť s tým, že nemajú prácu, dostávajú nedostatočný dôchodok, od roku 2004 nižšie sociálne dávky, a preto sú odkázaní na ďalšiu inštitucionálnu i neinštitucionálnu pomoc. Chudoba v Závode nie je absolútna chudoba - nikto z obyvateľov sa neocitol na hranici holého prežitia. V obci skúmame predovšetkým relatívnu chudobu, teda sledujeme reálnu i pociťovanú odchýlku od lokálneho štandardu.

Výskum ukázal, že škála typov chudobných alebo ohrozených ľudí je rôzna a rovnako rozdielne sú vnímaní ostatnými obyvateľmi lokálneho spoločenstva. Obraz “chudobných” nevystupuje vo vnímaní obyvateľov ako homogénny, ale ako diferencovaný obraz.

Napríklad krátkodobo nezamestnaní môžu byť v úlohe *pauvres honteux* alebo *slušných chudobných*, čo taja stratu zamestnania, svoj znížený životný štandard, hľadajú si prácu a nie sú sociálne vylúčení. Spravidla sa môžu spoľahnúť na to, že zo strany ostatného obyvateľstva získajú diskrétnu peňažnú pôžičku, hmotné dary i emocionálnu, psychickú podporu. Majú tiež väčšie šance, že ich podporia predstavitelia miestnych inštitúcií, ako starosta, členovia obecného zastupiteľstva, farár, učiteľia atď. Rovnako dôchodcovia s nižším dôchodkom, z ktorých viacerí ďalej pracujú (napr. opatera starých a chorých, upratovanie), “nestrácajú na cti”. V takýchto prípadoch spravidla napomáha skutočnosť, že “chudobný” pochádza z obce, ostatní obyvatelia ho poznajú, vedia dôvody jeho núdze.

Oproti skupine *slušných chudobných*, ktorých ostatné obyvateľstvo v zásade rešpektuje a podporuje, sa nachádza skupina dlhodobo nezamestnaných, 80% z toho Rómovia, považovaných za *blamed poor* alebo *obviňovaných chudobných*. Viacerí obyvatelia obce sa nerozpakovali označovať ich za podvodníkov, ktorí poberajú sociálne dávky, ale pritom chodia pracovať načierno či dokonca kraďnú. Zaznamenala som opakované obvinenia o Rómoch zo strany majoritného obyvateľstva, že sú leniví, nechcú si hľadať prácu, keby chceli, nemuseli by byť nezamestnaní. V prípade Rómov nepomáha ani skutočnosť, že ide

o dlhodobých obyvateľov obce. V súčasnosti možno sledovať narastanie bariéry medzi rómskym a nerómskym obyvateľstvom v obci a limitovanú, resp. zhoršujúcu sa komunikáciu medzi oboma skupinami. Stav komplikuje skutočnosť, že celá skupina dlhodobo sociálne odkázaných ľudí a ľudí v hmotnej núdzi sa v predstavách lokálneho spoločenstva stereotypne redukuje len na Rómov. Pritom môj výskum odhalil skutočnosť, že najvypuklejšia skupina chudobných - traja miestni "bezdomovci", ktorí dokonca už vypadli z evidencie poberateľov sociálnych dávok, a preto sú celkom odkázaní len na pomoc lokálneho spoločenstva, nie sú Rómovia.

Skupina dlhodobo nezamestnaných v predstavách lokálneho spoločenstva takto začína naberať črty "underclass". Patriť do skupiny "underclass" totiž neznamená automaticky, že skupina je označená za chudobných ľudí. "Underclass" môže znamenať tiež skupinu, ktorá je vylučovaná zo spoločenstva a/alebo znevýhodňovaná na trhu práce kvôli svojmu etnickému pôvodu, rodinnému pôvodu, nižšiemu vzdelaniu a podobne (MOŽNÝ - MAREŠ 1995: 5). A to sú práve argumenty, ktoré uvádzajú Rómovia v diskusiách s výskumníkom alebo vo vzájomných diskusiách medzi rómskymi a nerómskymi obyvateľmi. Rómovia dôvodí, že sú diskriminovaní, znevýhodnení na trhu práce predovšetkým pre svoj etnický pôvod a v ďalšom aj kvôli nedostatočnému vzdelaniu alebo nízkej kvalifikácii. Zložitú situáciu komplikuje frustrácia z faktu, že pred rokom 1989 Rómovia v Závode skutočne nečelili nezamestnanosti, ale spravidla pracovali v miestnom JRD, v priemyselných prevádzkach v obci alebo na okolí.

Konštruovaný obraz chudobných v lokálnom spoločenstve obsahuje rôzne tóny od svetlosivej až po celkom čiernu farbu a hranica medzi sociálne ohrozenými ľuďmi a ostatnými obyvateľmi sa niekedy na úrovni slovného vyjadrenia ostro vytyčuje. Avšak vzájomné susedské, priateľské, pracovné a generačné väzby (samozrejme i rodinné a príbuzenské, avšak tie som nepopisovala) vytvárajú naďalej sociálnu sieť, ktorá dáva priestor na individuálne diferencované správanie a rôzne druhy pomoci. Každodenná prax tak nedovolí úplne vylúčiť chudobných z lokálneho spoločenstva. Aj miestni bezdomovci majú svoj okruh príbuzných, susedov alebo známych, s ktorými sa môžu stykať a hľadať u nich pomoc. Rovnako chudobní a sociálne ohrození ľudia z rómskej populácie nestratili úplne styk s nerómskou majoritou. Na druhej strane chudobní a sociálne odkázaní ľudia majú isté možnosti, ktoré im umožňujú aktívne reagovať na svoju situáciu. K takým možnostiam patrí napríklad odchod za prácou do Rakúska, aktívne vyhľadávanie pomocných prác v obci a podobne.

Za 15 rokov od zmeny politického systému obyvateľia boli prinútení akceptovať skutočnosť, že sa rozdeľujú na "bohatých a chudobných". Riešenie tejto situácie viedlo k vytvoreniu pravidiel sociálnej starostlivosti a solidarity, ktorá v konkrétnych podobách nadväzuje na staršie modely spred roka 1945 alebo vytvára nové. Opätovne sa mobilizuje úloha inštitúcií na lokálnej úrovni, ako napríklad pomoc a autorita obecného zastupiteľstva alebo školy. Solidarita a pomoc prebieha pomocou lokálnych neinštitucionálnych sietí, ako sú siete priateľov, známych, kolegov, susedov a pod. Najväčší rozdiel oproti situácii z prvej polovice 20. storočia pred rokom 1948 je v úlohe a funkciách rímskokatolíckej cirkvi v starostlivosti o chudobných. Empirické poznatky o sociálnej starostlivosti a solidarite z obce Závod sú príkladom, ako obyvateľia Slovenska reagujú na zmenenú sociálnu a ekonomickú situáciu po roku 1989.

POZNÁMKY

- 1 Príspevok vyšiel aj v anglickom jazyku ako kapitola v zahraničnej kolektívnej monografii (KILIÁNOVÁ 2005). Slovenská verzia príspevku je čiastočne upravená.
- 2 Počas výskumu som urobila interview so všetkými predstaviteľmi skúmaných inštitúcií (starosta, pracovníci obecného úradu, riaditeľky základnej a materskej školy, miestny farár), s obyvateľmi obce, so štyrmi dlhodobo nezamestnanými z majoritného obyvateľstva i z rómskej skupiny.
- 3 Údaje o presnom počte a skladbe nezamestnaných v konkrétnej lokalite možno síce získať na obecnom úrade, ale pretože patria k údajom, na ktoré sa vzťahuje zákon o ochrane osobných údajov, nemala som k dispozícii priamo zoznamy nezamestnaných a sociálne odkázaných. Dostala som len sprostredkované informácie od pracovníčky úradu.
- 4 Príspevok na bývanie dostávajú aj poberatelia sociálnych dávok.
- 5 Iniciálky mien všetkých uvádzaných osôb z obce som zmenila.

LITERATÚRA

- DANGLOVÁ, O. (1997): Podoby chudoby vo vidieckom prostredí južného Slovenska. In: *Slovenský národopis* 45, 1, s. 5-25.
- HIRŠL, M. (1993): *Analýza štruktúry chudého obyvateľstva v Československu v roce 1988*. Bratislava: Výskumný ústav práce a sociálnych vecí Bratislava, pobočka Praha.
- HRABOVEC, A. (1978/1979): Slowaken in Österreich. Kulturkontakt – Kulturkonflikt. Das Leben einer Volksgruppe. In: *Jahrbuch für Donauraumforschung*, s. 99-107.
- KILIÁNOVÁ, G. (1990): Žobráci ako spoločenská skupina a jej vzťahy k lokálnemu spoločenstvu. In: *Slovenský národopis* 38, 1-2, s. 237-246.
- KILIÁNOVÁ, G. (1994): Etnicita, kultúra a hranice. Prípad strednej Európy. In: *Etnologické rozpravy* č. 2, s. 45-56.
- KILIÁNOVÁ, G. (2005): People at risk in the context of informal local networks. In: HAUKANES, H. – PINE, F. (eds.): *Generations, Kinship and Care*. Bergen: University of Bergen, s. 121-136.
- Kronika obce Závod*. Manuskript uložený na Obecnom úrade.
- KUSÁ, Z. (2003): Pokus o sociálny štát. Starostlivosť o sociálne slabých obyvateľov v období socializmu. In: *História*, 4, s. 29-32.
- KUSÁ, Z. (1999): Poor people – Poor Life Stories? Ordinary and Extraordinary in Life- History Narratives. In: *Sociológia* 31, č. 3, s. 263-290.
- MACHONIN, P. (1993): K problému sociálnej identifikácie chudých a chudobě se blížících vrstev obyvateľstva ČSFR. In: *Sociologický časopis* 29, č. 2, s. 225-239.
- MOŽNÝ, I. – MAREŠ, P. (1995): *Institucionalizace chudoby v Čechách*. Praha, Foundation START.
- VRABLEC, P. (2000): *História obce Závod 1450-2000*. Senica: Ressprint.

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied v Slovak Academic Press, spol. s r.o.

Hlavná redaktorka:

PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Výkonné redaktorky:

PhDr. Hana Hlôšková, CSc., Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Redakčná rada: doc. PhDr. Ľubica Droppová, CSc., Univ. Prof. Dr. Gyivicsán Anna, Dr. hab. (MR), doc. Mgr. Martin Kanovský, PhD., PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc., PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., PhDr. Jan Krist (ČR), prof. PhDr. Milan Leščák, CSc., PhDr. Martin Mešša, doc. PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., prof. PhDr. Ján Podolák, DrSc., PhDr. Peter Salner, DrSc., PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. (ČR), PhDr. Miroslav Válka, PhD. (ČR)

Adresa redakcie: Klemensova 19, 813 64 Bratislava

Registr. č. 7091

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma:

Slovak Academic Press, spol. s r.o. P.O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava

e-mail: sap@sapress.sk

SLOVAK ETHNOLOGY

Quarterly Review of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences

Vol. 54, 2006, Number 2

Editors: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Address of editor: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovakia

Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. slobody 6,

810 05 Bratislava, Slovakia and SLOVART G.T.G. Ltd., Krupinská 4,

P.O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'ethnologie de l'Académie slovaque des sciences

Année 54, 2006, No 2

Rédacteurs: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Adresse de la rédaction: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovaquie

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE

Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 54, 2006, Nr. 2

Redakteure: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Redaktion: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slowakei

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

M-83

Jeden džad hodzil po žobroce, znace. A prišol na faru, hej, tieš ku fararovi. No a pita ho o almužnu. A ten farar, ta hvári: - Icece tam ku misijnemu križu, - hvári - a tam vam - hvári - daco daju, almužni - hvári - ja vam nemožem dac.

No, ta pošol ten džad tam, ku križu, modlí še, ne, - a tam mu nedali nič. Pridze nazat na faru a hvári fararovi:

- Pan farar, tam mi nedali nič - hvári a som še modlí - hvári.

- Ta icce tam ešči ku temu križu, misijnemu - hvári - tam už vam daco da.

A tam bula taka, ta, tota na pežeži skrinka, hej, ta še modlí, modlí a kuka na Krista Pana - a neda mu nič. Vzal totu skrinku a rucil do teho Krista Pana. A pežeži še visipali. Ta pridze na faru a hvári:

- Pan farar, ta to še netreba modľic, aľe - hvári - treba rucic do něho! Ftedi dava pežeži!